

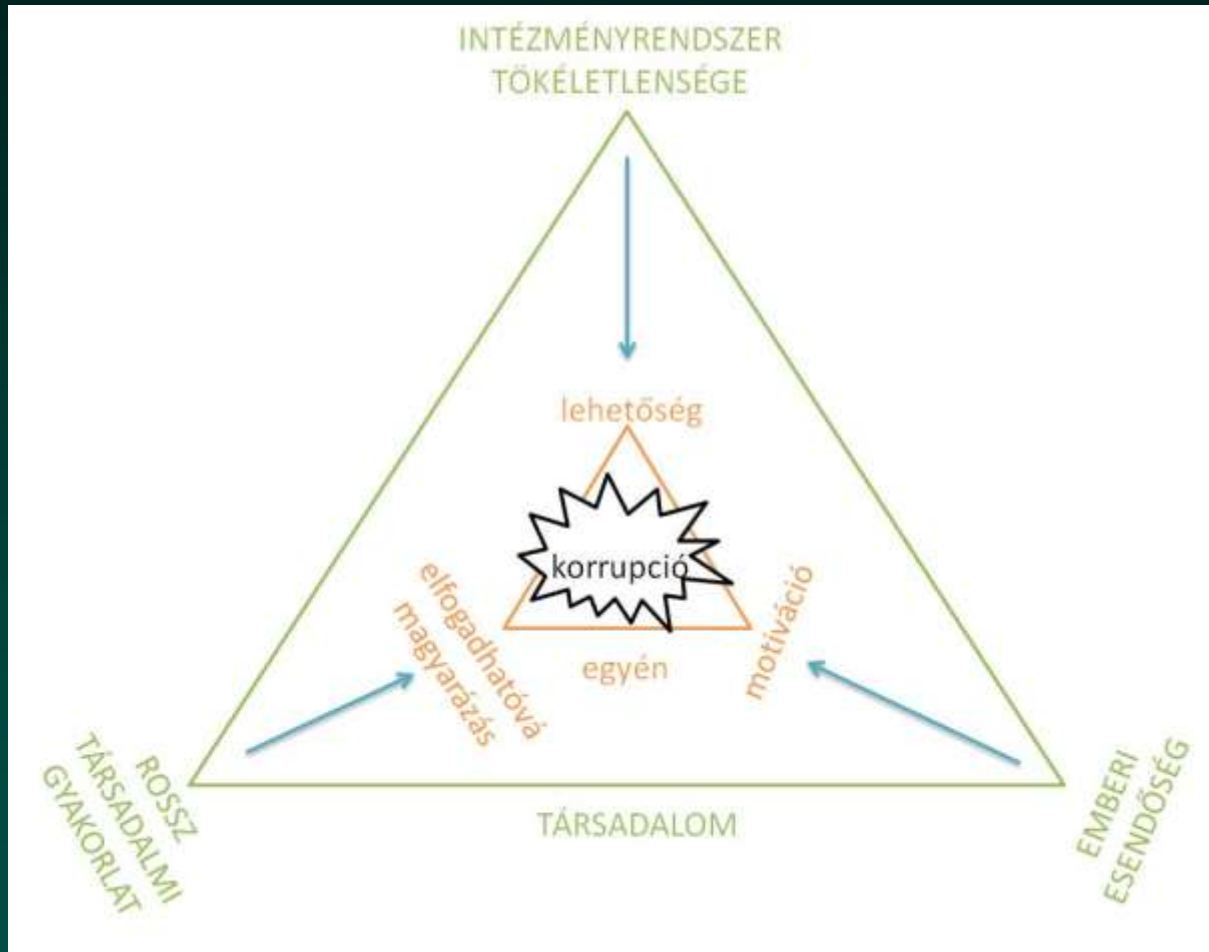
Csalások, visszaélések felderítésének lehetőségei informatikai eszközökkel

Nagy Péter, CISA, ACCA
NTC Kft, +36 30 919 3807

Csalások létrejötte

- A korrupcióra való hajlam alapvető emberi jellemvonás
- Minden visszaélés elkövetésénél a következő három tényező van jelen (Donald R. Cressey - fraud triangle):
 - lehetőség,
 - motiváció/nyomásgyakorlás és
 - öngazolás (a szabályszegés személyes elfogadhatóvá magyarázása).
- Leghatékonyabb megoldás:
 - lehetőség megszüntetése:
 - de nem lehetséges 100%-ig ;
 - ellenőrzési környezet nem lehet tökéletes;

A család háromszög

A csalások felderítésének forrásai

Egy 2006-ban elvégzett amerikai felmérés szerint a felderített csalások az alábbi forrásokon keresztül váltak ismertté:

- Tipp - 34,2%
- Véletlen - 25,4%
- Belső ellenőrzés - 20%
- Belső kontrollok - 19%
- Külső Audit - 12%
- Rendőrség - 4%
- **Összesen - 115%**

(mivel egy csalásra több forrásból is érkezett jelzés, ezért az összesen meghaladja a 100%-ot.)

Az IT rendszerek vizsgálata

A csalások, visszaélések valamilyen módon leképeződnek ill. legtöbbször csak utólag követhetőek nyomon az informatikai rendszerekben.

- A rendszerbeállítások, tranzakciók vizsgálatával a megfelelő kontrollok megtervezésével csökkenteni lehet a visszaélési lehetőségeket. – Megelőzés.
- A rendszerbeállítások, tranzakciók vizsgálatával fel lehet tárni a csalásokat, vagy visszaélésre utaló jeleket. – Monitorozás.
- A rendszerbeállítások, tranzakciók célirányos vizsgálatával fel lehet tárni a megtörtént csalások részleteit és kiterjedését – Nyomozás.

A nagy adatbázisok vizsgálata legtöbbször nehezen áthidalható akadályt jelent a könyvvizsgálóknak.

Az informatikai rendszerek vizsgálatának kérdései

- A letöltött adatbázisok révén rendkívül szerteágazó elemzési lehetőség rendelkezésre: Milyen számítógépet használjunk? Milyen adatbázist építsünk?
- A sok milliós tranzakció szám mellett milyen tételeket vizsgáljunk? A fő terméktípusok mellett számos termékvariáns létezik (az eltérő kamatkondíciók, díjak tekintetében).
- Milyen technikákkal lehet lefedni a csalásokat és visszaéléseket, amelyek eredete lehet külső és belső is?
- Melyek azon adatforrások, melyek elsődlegesnek tekinthetők a feldolgozás folyamatában
- A redundáns módon tárolt adatok eltérése esetén, melyik adat az irányadó.
- Hogy maradhat a vizsgálat célirányos az adott problémára?

Informatika eszközök használatának főbb területei

- A beszámoló előállításában szerepet játszó rendszerekre fókuszál, legtöbbször azon folyamatokat helyezi előtérbe ahol pénzbeli veszteséget jelent az adott visszaélés.
- A kockázat elemzés módszere figyelembe veszi a folyamatokat, tipikus kockázatok, csalási sémákat és az azokat lefedő kontroll megtervezését, gyakorlati megvalósítását, és folyamatos üzemeltetését a vizsgált időszakra.
- Kiemelten kezelendő az alkalmazás kontrollok mellett az IT általános kontrollok megléte.
- Kontrollok tesztelése szükséges mintavételes alapon, vagy a teljes tranzakció állomány részletes vizsgálatával. Meg kell vizsgálni a törzsadat beállításokat és azok időszaki változásait.

Milyen pontokra érdemes koncentrálni csalás felderítésének vizsgálatakor?

- A pénzügyi és számviteli folyamatok vizsgálata esetén felderítjük a kockázatos pontokat, figyelembe véve az üzletágra vonatkozó tipikus csalási sémákat. Mi az ami elromolhat (eltűnhet)?
- A felderített kockázatokat lefedő kontrollokat vizsgáljuk meg tüzetesen.
- Az Informatikai rendszerekben meg kell vizsgálni, hogy megbízhatunk-e az általános ill. az automatikus üzleti kontrollokban.
- Teszteléses kontrollvizsgálat történhet mintavételes alapon, az analitikus elemzőeszközökkel (pl. EXCEL, ACCESS, ACL, IDEA, SQL scriptek stb.).
- Történhet a teljes állomány kielemezésével.

Az adatok lehetséges forrásai csalás felderítésének vizsgálatakor

- A számviteli rendszer adatbázisából letöltött adatok;
- Az üzleti tranzakciós rendszer adatbázisából letöltött adatok;
- A banki utalási rendszerből rendelkezésre álló információk, pl. számlakivonatok;
- GPS flottarendszer;
- A könyvvizsgálók részére rendelkezésre álló XML adatexport;
- Publikus adatbázisokból rendelkezésre álló adatok, céginformációk, stb;
- Beszkennelt és OCR módszerrel felismertetett dokumentumok;
- Szakszerűen archivált merevlemezek;

Automatizálható adatelemzési területek a csalás felderítése kapcsán

- Szokatlan tételek kiszűrése főkönyvből, analitikákból:
 - Pl. ritkán használt, nagy összértékű tartozik-követel párok;
 - Gyakran stornózott főkönyvi tranzakciók;
 - Munkaidőn kívüli könyvelési tételek;
 - Automatikus számlára való kézi könyvelések.
- Jóváhagyási szintek teljesülésének ellenőrzése:
 - A szabályzatban jóváhagyott szintek feletti tranzakciók előfordulása;
 - A jóváhagyási szint alatti sok kis tranzakció megléte;
 - Az utólagos jóváhagyások megléte;
 - Helyettesítési jóváhagyási szintek vizsgálata.

Automatizálható adatelemzési területek a csalás felderítése kapcsán (folyt.)

- Összeférhetlenségek kiszűrése:
 - Saját felvitelű tranzakciók jóváhagyását, négy szem elv;
 - A jóvá nem hagyott/beragadt tranzakciók vizsgálata.
- Fiktív tranzakciók azonosítása:
 - A térítésmentes árukiadások vizsgálata (számla nélkül);
 - Fiktív/felszámolt szállítók a törzsadatokban;
 - Fiktív teljesítményért kifizetett ügynöki jutalékok.
- Pénzmozgások, kifizetések jogcímeinek vizsgálata:
 - Pénzkiutalások üzleti tranzakciók nélkül;
 - Duplikált kiutalások vizsgálata.
- Benford analízis;

A számítógépes elemző eszközök használatának további előnyei

- Többszörös feldolgozás lehetséges, évek, tagvállalatok, stb;
- Hosszú futás közben automatikus email/SMS értesítést küldhet az elemző eszköz a részeredményekről;
- Interaktív elemzésre van lehetőséghez adatok leásásával;
- Az elkészült elemzések a későbbiekben használhatóak a rendszer folyamatos monitorozására is;
- Az automatizált audit technikák révén a vizsgálatok elemzési lépései részben újrafelhasználhatóak a könyvvizsgálat során is;

Összegzés

- Az informatikai rendszerek bonyolultsága számos új csalási sémát tesz lehetővé, így egyre több biztonsági kockázatot rejtenek – Külső/belső csalások és visszaélések.
- Bizonyos sémák teljesen elkerülik az IT rendszereket, így felderítésük nem vagy csak minimális mértékben lehetséges.
- Csalás, visszaélés felderítése komplex informatikai rendszerek esetében specialistákat igényel, akik tisztában vannak a rendszerek belső felépítésével, az üzleti folyamatokkal ill. a tipikus csalási sémákkal.
- A modern elemző eszközök lehetővé teszik, hogy automatizálják és hatékonyan támogassák a csalás megelőzési, felderítési és nyomozási szakaszokat.

ELÉRHETŐSÉGEK

Nagy Péter, CISA, ACCA

Tel: +36 30 919 3807

Email: peter.nagy@ntc.hu